

a posílá je spolu s internovanými k dalšímu jednání a odhaluje kejkle kapitalistického a fašistického hospodaření a oznamuje je lidu atd.

Přípravná volební komise. V období vyvrcholení národního odboje a osvobození ze jha okupantů musí NV dostátí hlavně dvěma úkolům: být vrcholně pružným, bleskového rozhodování schopným orgánem úderu proti okupaci a hned po jejím svržení skutečně demokratickým zastupitelským orgánem nejširších pracujících mas. Aby dostal oběma úkoly, musí být pravomoc a autorita jeho členů získávána vhodnou kombinací jmenování a hlasování, dekretování a demokracie. Nelze propadnout fetišismu parlamentní demokracie a žádat, aby se nikdy nedělalo nic dříve, než to většina odhlasuje. Nelze však také ani na chvíli zapomínat, že diktatura proti fašistům a jejich nohsledům je skutečnou demokracií vzhledem k pracujícím masám, že NV (a strana) musí založit svou autoritu na důvěře, sympatiích a podpoře mas a ne na hrozbách a dekretech.

Proto musí být ilegální NV orgánem, který připravuje ne diktaturu členů NV, ale diktaturu pracujících; to se prakticky projeví tím, že v nejbližší době po pádu okupace budou vypsány volby do širšího NV, v nichž si zvolí pracující dle všeobecného, rovného hlasovacího práva své zástupce, kteří se stanou vládním orgánem v továrně, v podniku, obci atd.

Volby se provádějí ve skupinách podle dílen, kanceláří atd. Aktivní i pasivní volební právo mají občané i občanky od 18 let, pokud ho nebyli zbaveni.

Volební právo se odnímá fašistům, zrádcům, udavačům, werkschutzákům, vlajkařům, členům aktivistických organizací, oboživelníkům a horlivým spolupracovníkům s nacismem. V jasných případech rozhoduje o odnětí volebního práva přípravná volební komise, v případech odvolání lidový soud (lidová vyšetřující komise).

V továrně připadá na sto volitelů (přibližně) jeden člen NV. Starý (ilegální) NV bude novým optován (jeho členové nemusí tedy kandidovat).

Každá továrna musí počítat s tím, že bude povinna dodat přibližně na 500 zaměstnanců jednoho schopného zástupce do vyšší organizace NV.

O branném referátu viz oddíl VI.

Na vesnici místo správy podniku stojí správa obce (obecní úřad), jehož agenda se stává složkou činnosti NV; správa zásobování přebírá místo aparátu závodní kuchyně obecní hospodářský referát.

...⁸

Předvoj, zvláštní vydání. — AÚD KSČ Praha. 1944/39. Cykl.

[31]

1944, 7. červenec. Londýn. — *Dopis dr. P. Drtiny předsedovi skupiny národně socialistických členů Státní rady J. Stránskému, z něhož vyplývá, jak již v zahraničí se národně socialistická strana orientovala na nejužší spolupráci s politickými představiteli bývalých reakčních stran.*

Vážený pane ministře,

dovoluji si Vám zaslat tento dopis jako předsedovi skupiny národně socialistických členů Státní rady¹ a prosím, abyste jej ode mne přijal jako od člena této strany. To, co v něm chci říci, byl bych Vám řekl, pane předsedo, ústně, kdybych k tomu měl příležitost. K mé lítosti taková možnost se však po delší čas nenaskytla a proto jsem se rozhodl k tomuto dopisu. Zdůrazňuji znovu, že prosím, abyste jej nepřijal jinak než jako od řadového člena strany, jejíž

⁸ Vynechán VI. a VII. oddíl o vojenské a propagační stránce revoluční činnosti.

¹ Skupina členů čs. socialistické strany na půdě Státní rady se ustavila v lednu 1944. Tvořili ji: Stránský, Řipka, Maxa, Uhlíř, David, Klecanda a Fürth. Vedením byl pověřen Stránský jako jediný člen představenstva strany z domova, působící v cizině.

politickou funkci má zastupovat ve státním zřízení v zahraničí skupina členů Státní rady, jejímž předsedou ráčíte být.

Bezprostředním podnětem k tomuto dopisu je mně přijetí člena Státní rady Alexandra Vido za hospitantu skupiny čs. národně socialistických členů Státní rady.

Nevím, co to je „hospitantství“ ve skupině, jaká práva jsou vyhražena a jaké povinnosti uloženy hospitantům Vaší skupiny. Ale ať je vnitřní obsah tohoto hospitantství jakýkoliv, politiky nepochybně vyjadřuje v každém případě příbuznost a blízkost politiky nejen hospitantů samotných, nýbrž i skupiny, ve které hospitují. Uvědomuji-li si pak, že *sedmičlenná skupina* národně socialistická přijala do svého středu již *pět hospitantů*,² kteří vesměs přicházejí z politické polohy, která leží *napravo* od posice, kterou strana čs. národních socialistů zaujímala doma, pak si musím položit otázku, zda tato hospitantská aktivita není s to způsobit, že by skupina v nynější své rozšířené podobě již nevyjadřovala tu politickou funkci, kterou doma měla strana čs. národních socialistů. Tato otázka se vnucuje tím spíše, že ve Státní radě se tato hospitantská akvise ostře odlišuje od postupu ostatních skupin, které ve smyslu kontinuity zachovávají svým osobním složením podobu oné politické platformy domova, kterou zde zastupují.

Když letos v únoru skupina čs. národních socialistů ve Státní radě Vás zvolila svým předsedou, řekl jste mně, pane ministře, že nebudete zde organisovat žádnou širší stranickou platformu a že nemáte v úmyslu, ani Vy ani Vaši kolegové, svolávat k nějakým společným poradám funkcionáře a významnější členy strany po způsobu praxe jiných politických skupin. Souhlasil jsem s tímto stanoviskem plně. Ale souhlasil jsem s ním ovšem jen za samozřejmého předpokladu, že nebudete svolávat ani porady s *nečleny* strany, které by měly nebo mohly mít vliv na praktický postup skupiny ve Státní radě i ve vládě. Protože nyní takovéto porady — jak slyším — pravidelně konáte s t. zv. hospitanty, chci, pane ministře, abyste věděl, že s tímto postupem nesouhlasím. Nesouhlasil bych s ním ani tehdy, kdyby to na politice skupiny ničeho neměnilo, protože je to postup i formálně vadný, ale nesouhlasím s ním zejména proto, že takovým postupem *via facti* měníte základnu, o niž se Vaše politická legitimace opírá.

To je ovšem věcí Vaší politické odpovědnosti, abyste doma tento postup obhájil. Ale mně se zdá být těžko obhajitelné před státním zřízením v zahraničí — zejména s hlediska demokratického postupu — že tak činíte bez porady s ostatními straníky, kteří se dobře uplatňují v odboji, třebaže nejsou členy Státní rady. A to tím spíše, že ostatní stranické skupiny ve Státní radě se se svými příslušníky radí, dokonce i když nemění ničeho na stranické základně, z které doma vyšli.

A nakonec, aby nevzniklo nedorozumění: Nejde mně o otázku formální nebo snad dokonce prestižní. Můj dopis je diktován jediné obavou, *kam směřuje politika skupiny za Vašeho vedení*. Tato obava je opodstatněna i tím, že nebylo nikým řečeno a vysvětleno, *na jaký program* se národně socialistická skupina ve Státní radě rozmnožila o dva agrárníky, jednoho národního demokrata, jednoho politického živnostníka a jednoho člena, který byl do Státní rady kandidován jako kandidát vojenské správy. Leč že by programovým vyjádřením byla právě skutečnost, že ani jeden z těchto nově příchodích *n e n í* socialistou. A to se zdá nasvědčovat kursu, s kterým já sám bych souhlasit nemohl.³

Račte přijmout, pane ministře, projev mé dokonalé úcty a oddanosti.

Dr. Prokop Drtina⁴

AUD KSČ Praha. Fond 38, inv. j. 209, str. 49—51. Opis.

² Skupina čs. socialistů přijala postupně do svých řad — zprvu jako „hospitanty“ a později i za členy: ligistu Smetánku, agrárníky Kleinberga a Slávika, bývalého člena agrární strany Pácala a živnostníka Vido. Tak vznikala malá koalice národně socialisticko-agrárnicko-ligisticko-živnostenská jako opoziční formace proti bloku tří socialistických stran.

³ Podobné obavy měl i prezident Beneš. Vyjádřil je v rozhovoru s představitelem nár. soc. skupiny dr. H. Ripkou dne 1. července 1944. Ripka o této rozmluvě ve svém záznamu napsal: „Prezident se zajímá o poměry ve

1944, 20. červenec. Moskva. — Depeše Kl. Gottwalda V. Noskovi do Londýna, zaslaná prostřednictvím československého velvyslanectví, vytyčující zásady prvních připravovaných opatření pro osvobozené území Československé republiky.

Tajné.

Z celé řady vážných důvodů je nemožné, aby někdo ze zdejších vedoucích soudruhů odjel do Londýna.¹ Považujeme však za možné a žádoucí, abychom byli o důležitých návrzích vlády a našich politických partnerů z Bloku závčas informováni cestou přes zdejší velvyslanectví. Jen tak se můžeme závazně vyslovit k jednotlivým otázkám, které jsou nyní u Vás předmětem jednání. Každý pochopí, že za ty či ony kroky, o nichž jsme nebyli ani závčas zpraveni ani

¹ Depeše je odpovědí na vzkaz V. Noska ze 6. července 1944, který zval Kl. Gottwalda do Londýna k politickým jednáním (viz Zd. Fierlinger, Ve službách ČSR, II. díl, str. 295).

skupině československých socialistů. Zřejmě se mu nelíbí, že jsme přibrali také Vido. Prý již slyší z několika stran, že tím vším, zejména přibráním Pácala a Vido, připravujeme novou stranu. Byl by nerad, kdybychom si počínali tak, jak to dělával Klofáč, který chtěl sbírat nalevo i napravo, jen aby zvětšil stranu a pak z toho byl mišmaš. Řekl jsem prezidentovi, že naprosto nám nejde o to, abychom zde již připravovali novou stranu. Trváme zásadně i prakticky na tom, že nijak nechceme prejudikovat tomu, co se stane se stranou socialistickou. (Prezident rozuměl, že jsem tím řekl, že se tady nebudeme spojovat v nějakou užší formaci se sociální demokracií.) Pácala a Vido jsme nevzali ani jako hospitanty, nýbrž jako ty, kteří přátelsky chtějí s námi spolupracovat a kteří chtějí být informováni o tom, co se děje. Ostatně celé toto seskupování bylo nám vnuceno. Na druhé straně já sám jsem ve stálém styku s Němcem a Majerem a až se uzdraví, také ve styku s Bečkem a to za tím účelem, aby se připravovala dohoda a spolupráce s těmi sociálními demokraty, kteří se nespojí s komunisty. Mým cílem by bylo, říkal jsem, aby jádrem příští formace byli národní socialisté a sociální demokraté spolu s malozemědělci a inteligencí, pokud ovšem inteligence se nepřikloní jednak ke komunistům, jednak na pravici. Já sám nevěřím tomu, že by se mohlo podařit vytvořit jednotnou stranu s komunisty a domnívám se, že vedle komunistů, kteří budou posílení přívrženci jiných stran, vytvoří se velká nová strana, která půjde od sociálních demokratů až po drobné zemědělce u agrárníků a lidovců.

Prezident mně na to říkal, že se mu také zdá, že s komunisty se na jednotné formaci nedohodneme, ale přesto musíme počítat s tím, že heslo jednoty dělnictva a vůbec jednoty pracujícího lidu měst a venkova bude velmi přitažlivé. Proto po prezidentově mínění se má postupovat tak, aby bylo jasno, že když se to nepodaří, vinni a odpovědní zato budou komunisté a nikoliv my ostatní. Prezident je vůbec — říkal mně — hodně ustarán o tom, co a jak bude u nás doma. Nemáme, říkal, zapomenout na to, že všude kolem nás bude rozvrat a hrozné vnitřní zmatky, také Francie bude dost dlouho ve vnitřních zmátcích a vůbec se ještě nedá odhadnout, jak se věci ve Francii budou vyvíjet. Za těchto okolností bude to také u nás velmi těžké. A komunisté této celkové situace budou využívat. Mimoto komunisté by byli ohromně posíleni tím, kdyby u nás v zemi byla zároveň také Rudá armáda, zejména kdyby tam zůstala delší dobu.“ (AÚV KSČ Praha.)

⁴ Dopis dr. P. Drtiny reagoval na stále zjevnější skutečnost, že Stránský spojoval národní socialisty stále více s pravicí a seskupoval tak pravicový blok proti bloku socialistických stran. Přitom zaváděl ve skupině československých socialistů nedemokratickou autoritativní vládu úzké kliky.

V odpovědi Drtinovi 10. července 1944 Stránský znovu jasně vystoupil proti koncepci bloku socialistických stran a dokázal tak, že ve skutečnosti mu byly bližší zájmy velkoburžoazie, představované skupinou hospitantů, než zájmy pracujících: „Hospitanty naší skupiny jsou Slávik, Smetánka, Kleinberg. Slávik a Kleinberg nenáleží k žádné politické straně, Smetánka prohlašuje, že se chce vrátit k čs. národním socialistům, kde původně byl.

Pácal a Vido se účastní se souhlasem naší skupiny jejich porad, ale oba dva si zde organizují své vlastní politické skupiny; Pácal demokratické zemědělce, Vido politické živnostníky. S touto jejich činností nemá naše skupina co dělat. Jejich účast na našich poradách vítáme, protože se nám takto usnadňuje, aby oba tito členové Státní rady postupovali tam shodně s námi.

Ve Státní radě však stejně jako ve vládě naše skupina neuplatňuje a nemíní uplatňovat žádná stranická stanoviska a zřetele. Jsme v tom všichni zajedno a nemate nás, že jsme jediná politická skupina, která se v tom řídí intencemi presidenta republiky, neboť víme, že prezident i my jsme v lepší shodě s vůlí našeho lidu, než ti, kdo to zde dělají jinak. Naše skupina by ani nebyla vznikla, kdyby se po prezidentových moskevských poradách nebylo ukázalo, že užší součinností někdejších tří socialistických stran lze poněkud zmenšit nevýhody, s nimiž je spojena neúčast komunistů ve vládě. Ale právě proto bdíme — stejně jako komunisté a sociální demokraté — aby se zde neprejudikovalo rozhodnutí strany doma, a právě proto dbáme — lépe než komunisté a sociální demokraté — aby se zde neprejudikovala ani snaha po zjednodušení stranického rozvrstvení v obnovené republice.“ (AÚD KSČ Praha, f. 38., inv. j. 209, str. 52—53.)